

Zaklatás az oktatás területén

EBH-füzetek 2

Zaklatás az oktatás területén

Budapest
2017

EBH-füzetek 2

Zaklatás az oktatás területén

Kiadja az Egyenlő Bánásmód Hatóság
1013 Budapest, Krisztina krt. 39/B

A kiadásért felel: dr. Honecz Ágnes

Szerkesztők: dr. Varga Judit, dr. Pánczél Márta, Kollár Levente

Sorozatszerkesztő: dr. Gregor Katalin

Tipográfia: Kollár Levente

Az illusztrációk forrása: flickr.com, pixabay.com

Nyomdai kivitelezés: Pauker Holding Kft.

HU ISSN 2498-5732

A kézirat lezárva 2016. március 20-án.

A tájékoztató füzetben található képek illusztrációk.

Tartalom

BEVEZETÉS	5
1. A hatóságról	5
2. Az EBH-füzetekről	5
3. Kinek ajánljuk?	6
4. Mit értünk zaklatás alatt?	6
ZAKLATÁS mint a diszkrimináció egyik formája	7
1. Diszkrimináció	7
2. A zaklatás fogalma a törvény (Ebktv.) szerint	8
3. Emberi méltóságot sértő magatartás	8
4. Összefüggés a védett tulajdonsággal	9
5. Ellenséges, megalázó, megszegyenítő vagy támadó környezet (célzott vagy megvalósult)	9
6. Szexuális zaklatás	9
7. Kik kötelesek betartani az egyenlő bánásmód követelményét?	10
Elhatárolás a zaklatás bűncselekményi fogalmától	10
Zaklatás az oktatás területén (az Ebktv. szerint)	12
Mit ír a köznevelési törvény?	12
1. Zaklatás az oktatás területén	12
2. Ki ellen folytathat vizsgálatot az EBH?	14
3. Meddig iskolai zaklatás az iskolai zaklatás?	15
A hatóság (EBH) eljárása	17
1. Az eljárás megindítása	17
2. A kérelem tartalmi elemei	17
3. A kérelem formai követelményei és benyújtása	18
4. Az eljárás menete, jellemző bizonyítási eszközök	18
5. Különleges bizonyítási szabályok az eljárásban	19
6. Az eljárás befejezése	20
7. Jogorvoslat a hatóság döntése ellen	21
8. A jogérvényesítés egyéb lehetőségei, párhuzamos eljárás	21
Jogesetek az EBH gyakorlatából	22
1. Autista fiú a masszőrképzésen <i>(egyezség)</i>	22
2. Epilepsziás fiú a szakiskolában <i>(egyezség)</i>	23
3. Szitokszó vagy vélt szexuális irányultság <i>(kérelem elutasítása)</i>	23
4. Nem zaklatás a pedagógiai vélemény <i>(kérelem elutasítása)</i>	24
5. „Cigányozás” a tanulószobában <i>(jogsértést megállapító határozat)</i>	25
6. Jaj neked, ha jön a gárda! <i>(jogsértést megállapító határozat)</i>	25
7. Roma fiú a szakmai gyakorlaton <i>(egyezség)</i>	26

BEVEZETÉS

1. A hatóságról

Magyarországon az Egyenlő Bánásmód Hatóság (EBH) ellenőrzi az egyenlő bánásmód követelményének érvényesülését, az ország egész területére kiterjedő illetékességgel. Az EBH autonóm államigazgatási szerv, független, csak a törvénynek van alárendelve. Feladatkörében nem utasítható, a feladatát más szervektől elkülönülten, befolyásolástól mentesen látja el. Feladatait csak törvényben lehet megállapítani. Az EBH elnökét a miniszterelnök javaslatára a köztársasági elnök kilenc évre nevezi ki.

Az EBH elsődleges feladata és fő tevékenysége a diszkriminációs ügyekben benyújtott panaszok, bejelentések kivizsgálása. A hatóság a közigazgatási eljárás szabályai szerint folytatja le a vizsgálatait, munkáját az országos lefedettségű egyenlőbánásmód-referenci hálózat segíti.

Az EBH tevékenységének jogi kereteit *Az egyenlő bánásmódról és az esélyegyenlőség előmozdításáról szóló 2003. évi CXXV. törvény* (a továbbiakban: Ebktv.) határozza meg.

Az EBH székhelye: 1013 Budapest, Krisztina krt. 39/B

Telefonszámai: +36 1 795 2975 | +36 80 203 939

Fax-száma: +36 1 795 0760

Honlapja: egyenlobanasmod.hu

facebook.com/egyenlo.banasmod.hatosag

2. Az EBH-füzetekről

Az EBH 2015-ben, megalakításának 10. évfordulóján, szakmai kiadvány sorozat elkészítését határozta el, közérdeklődésre is számot tartó témákban. Az EBH-füzetek első kiadványa a munkahelyi zaklatás témakörében készült, amely – e kiadványhoz hasonlóan – hozzáférhető a hatóság honlapján.

Jelen füzet témája az oktatás területén előforduló zaklatás. Nap mint nap hallhatunk, olvashatunk iskolai erőszakról, bántalmazásról, zaklatásról szóló híreket. Az iskolai közösségben a társaktól,

Fotó: Jeremy Segrott

a pedagógusoktól elszenvedett zaklatásnak köztudottan súlyos, akár egész életre kiható következményei lehetnek a tanulók személyiségfejlődésében.

Természetesen az ilyen típusú magatartások megfékezésére és megelőzésére nem a jog eszközei a legalkalmasabbak. Ezek a problémák sokkal inkább a családi és az iskolai nevelés, a pedagógia, a pszichológia eszközeivel, módszereivel kezelhetőek. Bár az iskolai zaklatás nem elsősorban diszkriminációs kérdés, mégis érdemesnek tartottuk ezt a témát arra, hogy az EBH-füzetek második számának tárgyául válasszuk.

3. Kinek ajánljuk?

Az iskola mindannyiunk számára megkerülhetetlen. Ajánljuk tehát ezt a kiadványt iskoláknak, pedagógusoknak, szülőknek, civil szervezeteknek, a nevelési-oktatási rendszer valamennyi szereplőjének és minden, a téma iránt érdeklődő, a felnövekvő nemzedékért felelősséget érző embernek.

Akadémiai Kiadó Magyar Értelmező Kéziszótára:

Zaklat

(Kéréssel, követeléssel) alkalmatlankodva, sürgetve minduntalan zavar, háborgat. Sokáig nyugtalanít, gyötör valakit.

Zaklatás az a cselekvés, tény, hogy valaki, valami zaklat valakit.

4. Mit értünk zaklatás alatt?

A zaklatás szó köznapi jelentése igen sokrétű. Lényegesen szűkebb azonban az a kör, amelyben jogi értelemben is zaklatásról beszélhetünk. A zaklatás fogalma többszörös jogi jelentéssel bír, mást jelent a büntetőjog és mást a diszkriminációval foglalkozó jog területén.

Fotó: Ian D. Keating

ZAKLATÁS mint a diszkrimináció egyik formája

Jelen kiadvány témája az oktatás területén előforduló zaklatás. Ebben a fejezetben megismerkedünk a zaklatás Ebktv. szerinti (vagyis diszkriminációs jogi) fogalmával, a következő fejezetben pedig az oktatás területén előforduló zaklatással foglalkozunk. Ahhoz, hogy a zaklatás diszkriminációs jogi definícióját megérthessük, először az alábbiakat kell tisztáznunk.

1. Diszkrimináció

Az egyenlő bánásmód követelményének megsértését idegen szóval diszkriminációnak nevezzük. A törvény (Ebktv.)¹ értelmében akkor beszélünk az egyenlő bánásmód követelményének megsértéséről, azaz diszkriminációról, ha valakit vagy valakiket a törvényben felsorolt úgynevezett *védett tulajdonságuk* miatt ér sérelem.

A védett tulajdonságok tehát azok az Ebktv-ben felsorolt tulajdonságok, jellemzők, amelyek alapján a megkülönböztetés a törvény értelmében sérti az egyenlő bánásmód követelményét, tehát diszkriminációnak minősül.

Az Ebktv-ben felsorolt védett tulajdonságok a következők:

- a) nem
- b) faji hovatartozás
- c) bőrszín
- d) nemzetiség
- e) nemzetiséghez való tartozás
- f) anyanyelv
- g) fogyatékoság
- h) egészségi állapot
- i) vallási vagy világnézeti meggyőződés
- j) politikai vagy más vélemény
- k) családi állapot
- l) anyaság (terhesség) vagy apaság
- m) szexuális irányultság
- n) nemi identitás
- o) életkor
- p) társadalmi származás
- q) vagyoni helyzet
- r) foglalkoztatási jogviszony vagy munkavégzésre irányuló egyéb jogviszony részmunkaidős jellege, illetve határozott időtartama
- s) érdekképviselőhez való tartozás
- t) egyéb helyzet, tulajdonság vagy jellemző

1 2003. évi CXXV tv. az egyenlő bánásmódról és az esélyegyenlőségről

Láthatjuk, hogy az Ebktv. általában olyan tulajdonságokat részesít védelemben, amelyek jellemzően veleszületett, állandó, az egyén által megváltoztathatatlan vagy nehezen megváltoztatható tulajdonságok. A nemzetközi gyakorlattal összhangban a törvénnyel védelmezett tulajdonságok a személyiség lényegi vonásai, csoportképzésre alkalmasak és előítéletek alapjául szolgálnak. A törvényi felsorolás ugyanakkor nem zárt, a sorban az utolsó helyen az „egyéb helyzet, tulajdonság vagy jellemző” szerepel (Ebktv. 8. § pont). Ez azonban nem jelenti azt, hogy a törvény a megkülönböztetést, zaklatást egy személy vagy csoport bármilyen egyéb tulajdonsága, helyzete alapján diszkriminációnak tekintené, hiszen ezáltal az egész szabályozás értelmét veszítené. Az egyéb helyzet fogalmát szűken kell értelmezni, ebben a körben is csak a törvényben felsoroltakhoz hasonló jellegű tulajdonságok, helyzetek fogadhatók el védett tulajdonságként.

A diszkrimináció fajtái a közvetlen hátrányos megkülönböztetés, a közvetett hátrányos megkülönböztetés, a zaklatás, a jogellenes elkülönítés (szegregáció) és a megtorlás. Jelen kiadványban a zaklatással megvalósított diszkriminációval foglalkozunk részletesen.

2. A zaklatás fogalma a törvény (Ebktv.) szerint

Zaklatásnak minősül az az *emberi méltóságot sértő, szexuális vagy egyéb természetű magatartás*, amely az érintett személynek valamely *védett tulajdonságával függ össze*, és célja vagy hatása az adott személlyel szemben *megfélemlítő, ellenséges, megalázó, megszegyenítő vagy támadó környezet* kialakítása.

A zaklatás fogalmi elemei:

emberi méltóságot sértő magatartás
összefüggés a védett tulajdonsággal
ellenséges, megalázó stb. környezet (célzott vagy megvalósult)

3. Emberi méltóságot sértő magatartás

A zaklatás minden esetben emberi méltóságot sértő magatartás. Az EBH mellett korábban működött Tanácsadó Testület 384/5/2008. (IV.10.) TT. számú állásfoglalása szerint „a zaklatás magyar fogalma az emberi méltóságot sértő magatartást tiltja, amely változatos módon valósulhat meg. Általánosságban sérti az emberi méltóságot a lealacsonyító, megalázó, lekicsinylő, sértő, bántó magatartás. Annak tekinthető az élcélődés a megsértett személy emberi tulajdonságán, e tulajdonság kifigurázása, gúny vagy durva tréfa tárgyává tétele, valamint a megalázás fizikai kontaktus révén.”

Ugyanakkor – bár az emberek érzékenysége eltérő – a zaklatás megvalósulásához az adott magatartásnak objektív mérce szerint is el kell érnie egy olyan szintet, amely megalapozhatja a zaklatás megvalósulását, és amelyet minden esetben a zaklató magatartást tanúsító személy, valamint az azt elszenvadó fél vagy felek egymás közti viszonylatában kell vizsgálni. (Például, aki maga is előszeretettel mesél a társainak cigány- vagy zsidóvicceket, később ezt azon az alapon nem sérelmezheti, hogy vallási meggyőződése vagy nemzetiséghez tartozása miatt a viccek mesélésével megbántották.)

4. Összefüggés a védett tulajdonsággal

A törvény értelmében a zaklatás csak akkor minősül diszkriminációnak, ha az emberi méltóságot sértő magatartás a sérelmet elszenvedő személy vagy személyek valamely védett tulajdonságával függ össze. Megvalósul a zaklatás akkor is, ha a diszkriminációt elszenvedő személyről csak feltételezik, gondolják, hogy rendelkezik az adott védett tulajdonsággal, és ezért éri az emberi méltóságát sértő magatartás. Nem feltétel tehát, hogy ténylegesen rendelkezzen az adott tulajdonsággal. (Zaklatásnak minősülhet az is, ha a társainál sötétebb bőrű, göndör, fekete hajú tanulókat a többiek cigánynak csúfolják, bár nem tartozik a roma nemzetiséghez.)

5. Ellenséges, megalázó, megszegényítő vagy támadó környezet (célzott vagy megvalósult)

A zaklatást elszenvedő személy körül az emberi méltóságot sértő magatartás hatására jellemzően megfélemlítő, ellenséges, megalázó, megszegényítő vagy támadó környezet alakul ki. A zaklatás megvalósulásához azonban nem feltétlenül szükséges az ellenséges környezet, az is elegendő, ha a magatartás célja annak kialakítása.

A szándékosság sem fogalmi elem. Jogellenes ugyanis a magatartás akkor is, ha hatására kialakul a törvényben körülírt környezet, bár annak nem volt célja e környezet kialakítása (pl. viccelődés, ugratás, élcelődés – azaz minden olyan magatartás, amely alkalmas az emberi méltóságot sértő környezet kialakítására, az erre irányuló szándéktól függetlenül).

6. Szexuális zaklatás

A zaklatás speciális formája a szexuális zaklatás, amelyben a fentebb körülírt, emberi méltóságot sértő magatartás szexuális jelleget ölt. A törvény nem tartalmazza külön ennek a fogalomnak a meghatározását, hanem azt a zaklatás általános fogalomkörébe vonja. A fentiek tehát a szexuális zaklatásra is alkalmazhatóak azzal a különbséggel, hogy a szexuális zaklatás megvalósulásához – éppen azért, mert jellegénél fogva gyakran négy szemközt, mások tudta nélkül zajlik – nem feltétlenül szükséges az ellenséges, megalázó stb. környezet kialakulása.

A jogi hátteret a 2002/73/EK irányelv szexuális zaklatás fogalom meghatározása teremtette meg, amelyet az uniós jog elsőbbségének elve alapján a hazai jogban is alkalmazni kell. A szexuális zaklatás tipikus példái a szexuális tartalmú, szöveges vagy képi üzenetek; zavarba hozó, fizikai kontaktusra irányuló próbálkozások; előnyök ígérete szexuális megnyilvánulásokért cserébe; zavarba ejtő, félreérthető jelzések, gesztusok; adott esetben rendszeres, az áldozat megjelenésére tett megjegyzések, célzások; stb. Szexuális zaklatás nem csak nőket vagy lányokat érhet. Előfordulhat különemű és azonos nemű személyek között is. A hatóság joggyakorlatában azonban a férfiak részéről a nőket érő szexuális zaklatás a legjellemzőbb. Ilyen esetekben a védett tulajdonság – gyermekek esetén is – a sérelmet szenvedett személy női nemhez tartozása.

7. Kik kötelesek betartani az egyenlő bánásmód követelményét?

Az egyenlő bánásmód követelményét a közsféra szereplői (pl. a magyar állam, az önkormányzatok, a hatóságok, a Magyar Honvédség, a rendvédelmi szervek, a közszolgáltatást végző szervezetek, az **oktatási**, egészségügyi, közművelődési **intézmények**, egyéb költségvetési szervek stb.) jellemzően *minden jogviszonyukban* kötelesek megtartani.

Az egyéb szervezetek, cégek, egyéni vállalkozók, magánszemélyek *csak bizonyos jogviszonyaikkban* (szolgáltatás nyújtására, áru forgalmazására irányuló jogviszony, foglalkoztatási jogviszony, állami támogatás felhasználása során) kötelesek betartani az egyenlő bánásmód követelményét.

Elhatárolás a zaklatás bűncselekményi fogalmától

A zaklatás büntetőjogi fogalma a Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvényben (Btk.) szerepel (222. §). A Btk. a zaklatást az emberi méltóság és egyes alapvető jogok elleni bűncselekmények (XXI. fejezet) között helyezi el. A bűncselekmény a személyes jellegre tekintettel – a rágalmozáshoz és becsületsértéshez hasonlóan – magánindítványra üldözendő, azaz büntetőeljárás csak a jogosult feljelentése alapján indulhat.

A Btk. szerinti zaklatásfogalom

- (1) Aki abból a célból, hogy mást megfélemlítsen, vagy más magánéletébe, illetve mindennapi életvitelébe önkényesen beavatkozzon, őt rendszeresen vagy tartósan háborgatja, ha súlyosabb bűncselekmény nem valósul meg, vétség miatt egy évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.
- (2) Aki félelemkeltés céljából
 - a) mást vagy rá tekintettel hozzátartozóját személy elleni erőszakos vagy közveszélyt okozó büntetendő cselekmény elkövetésével megfenyeget, vagy
 - b) azt a látszatot kelti, hogy más életét, testi épségét vagy egészségét sértő vagy közvetlenül veszélyeztető esemény következik be, vétség miatt két évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.
- (3) Aki a zaklatást
 - a) házastársa, volt házastársa, élettársa vagy volt élettársa sérelmére,
 - b) nevelése, felügyelete, gondozása vagy gyógykezelése alatt álló személy sérelmére, illetve
 - c) hatalmi vagy befolyási helyzetével visszaélve

követi el, az (1) bekezdésben meghatározott esetben két évig, a (2) bekezdésben meghatározott esetben büntett miatt három évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

A Btk. a diszkriminációtól céljában és megvalósulásában is eltérő, lényegében súlyosabb jogsértéseket, a rendszeres vagy tartós háborgatást rendeli büntetni.

Míg az Ebktv. hatálya kötelezettként jellemzően csak a közsféra szereplőire,

egyébként pedig csak bizonyos jogviszonyokra terjed ki, a családjogi és a hozzátartozók közötti viszonyokat pedig kifejezetten kizárja a törvény hatálya alól, a Btk. személyi hatálya gyakorlatilag mindenkire kiterjed.

A zaklatás bűncselekményének megvalósulásához nem szükséges, hogy a zaklató magatartás az áldozat valamely védett tulajdonságával álljon összefüggésben, míg a zaklatás diszkriminációs fogalmának ez alapvető eleme. Az Ebktv. a kifejezetten személyes indíttatású zavaró magatartásokkal szemben nem biztosít védelmet.

A Btk. zaklatásfogalmánál utalni kell arra is, hogy míg az Ebktv. a szexuális zaklatást is a zaklatás általános fogalmkörébe vonja, a Btk. a nemi élet szabadsága és a nemi erkölcs elleni bűncselekményeket külön fejezetben tárgyalja (XIX. fejezet), amelyek teljes körű ismertetésére jelen kiadványban nem térünk ki, csupán a szexuális visszaélés bűncselekményét (198. §) ismertetjük, mert ez kapcsolódik legszorosabban az iskolai zaklatás témájához.

Szexuális visszaélés

(1) Az a tizennyolcadik életévét betöltött személy, aki tizennegyedik életévét be nem töltött személlyel szexuális cselekményt végez, vagy ilyen személyt arra bír rá, hogy mással szexuális cselekményt végezzen, büntett miatt egy évtől öt évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

(2) Az a tizennyolcadik életévét betöltött személy, aki tizennegyedik életévét be nem töltött személyt arra törekszik rábírni, hogy vele vagy mással szexuális cselekményt végezzen, három évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

(3) Ha a sértett az elkövető hozzátartozója vagy nevelése, felügyelete, gondozása, gyógykezelése alatt áll, illetve az elkövető a szexuális visszaélést a sértettel kapcsolatban fennálló egyéb hatalmi vagy befolyási viszonyával visszaélve követi el, a büntetés

a) az (1) bekezdésben meghatározott esetben két évtől nyolc évig,

b) a (2) bekezdésben meghatározott esetben egy évtől öt évig terjedő szabadságvesztés.

(4) Az a tizennyolcadik életévét betöltött személy, aki tizennegyedik életévét betöltött, de tizennyolcadik életévét be nem töltött személlyel a vele kapcsolatban fennálló hatalmi vagy befolyási viszonyával visszaélve szexuális cselekményt végez, három évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

Összességében elmondható, hogy - bár van némi átfedés a Btk-ban szabályozott zaklatás, illetve szexuális bűncselekmények, valamint az Ebktv. zaklatásfogalma között - a Btk. szerinti zaklatás illetve szexuális bűncselekmények jellemzően súlyosabbak az Ebktv-ben leírt magatartásoknál.

Bűncselekmény megvalósulásakor az EBH nem járhat el, ilyen esetben feljelentést kell tenni az ügyésznél, vagy a nyomozó hatóságnál (rendőrség).

Az EBH a védett tulajdonságokkal összefüggő, a bűncselekményekhez képest kisebb súlyú jogsértések esetén folytathat vizsgálatot.

Zaklatás az oktatás területén (az Ebktv. szerint)

ISKOLAI ZAKLATÁS a pszichológus szerint

Az iskolai zaklatás diákoknak a társukkal szembeni olyan, jellemzően ismétlődő magatartása, amelynek a célja testi vagy lelki értelemben vett szenvedés okozása. Az iskolai zaklatás sokféle formában jelentkezhet, például verés, bezárás, csúfolás, pletykaterjesztés, kiközösítés. Lehet fizikai, verbális és szociális (kapcsolati) bántalmazás. Ez utóbbi alatt azt értjük, ha a zaklató kapcsolatainak szétrombolásával vagy erre irányuló fenyegetéssel okoz szenvedést az áldozatának.

Mit ír a köznevelési törvény?

A nemzeti köznevelésről szóló 2011. évi CXCV. törvény alapján a gyermeknek, a tanulóknak joga, hogy személyiségi jogait (ide sorolható az emberi méltósághoz való jog is), így különösen személyiségének szabad kibontakoztatásához való jogát, önrendelkezési jogát, cselekvési szabadságát, családi élethez és magánélethez való jogát a nevelési-oktatási intézmény tiszteletben tartsa. E jogának gyakorlása azonban nem korlátozható mások jogainak érvényesítésében, továbbá nem veszélyeztetheti a saját és társai, a nevelési-oktatási intézmény alkalmazottai egészségét, testi épségét, valamint a művelődéshez való jog érvényesítéséhez szükséges feltételek megteremtését, fenntartását. (46. § (3) bekezdés f) pont.)

A pedagógus alapvető feladatai közé tartozik, hogy a gyermekek, tanulók és a szülők, valamint a munkatársak emberi méltóságát és jogait maradéktalanul tiszteletben tartsa, javaslataikra, kérdéseikre érdemi választ adjon. (62. § (1) bekezdés h) pont)

A pedagógust munkakörével kapcsolatban ugyancsak megilleti az a jog, hogy személyét mint a pedagógusközösség tagját megbecsüljék, emberi méltóságát tiszteletben tartsák, valamint az is, hogy a pedagógiai program alapján az ismereteket, a tananyagot, a nevelés-oktatás módszereit megválassza. (63. § (1) bekezdés a), b) pont.)

1. Zaklatás az oktatás területén

Ha iskolai zaklatásról beszélünk, elsősorban a gyerekek, tanulók egymás közti magatartására gondolunk. A zaklatás azonban megvalósulhat a tanárok, pedagógusok, az oktatás egyéb szereplői vagy a nevelési-oktatási intézménnyel kapcsolatba kerülő külső személyek magatartásán, tevékenységén keresztül is (pl. takarító személyzet, egészségügyi szolgálatot ellátó személyek stb.).

A **tanulótársak** emberi méltóságát sértő magatartásainak legjellemzőbb megnyilvánulási formái a gúnyolódás, csúfolás, szidalmazás, kinevetés, fenyegetés, zsarolás, kiközösítés,

Fotó: Ryan McGilchrist

pletykaterjesztés, megütés, lökdösődés, köpködés, bezárás, füzet, táska, telefon elvétele, megrongálása vagy akár a „levegőnek nézés”. A mobiltelefonok, egyéb technikai eszközök elterjedése megteremtette a zaklatás újabb formáját, az úgynevezett elektronikus zaklatást (cyber bullying), amely rosszindulatú, lejárató hírek, képek elektronikus terjesztésével valósul meg jellemzően különféle, a diákok által használt közösségi oldalakon, de idetartozhat a felhasználók adatlapjának feltörése, adatainak fényképeinek meghamisítása is.

A **pedagógusok** legjellemzőbb emberi méltóságot sértő megnyilvánulása a gyermek, a diák túlzott, indokolatlan szidalmazása, büntetése, pellengérré, sarokba állítása, elszigetelése a társaktól, a bűnbakká nyilvánítás, megfélemlítés, fenyegetés, fizikai bántalmazás (fülhúzás, pajeszhúzás, pofon stb.). A pedagógusok által megvalósított zaklatás esetén ugyanakkor nagyon fontos, hogy a diák felé megnyilvánuló emberi méltóságot sértő magatartást elkülönítsük a megfelelő nevelési, fegyelmezési módszerektől, hiszen a pedagógusnak joga, hogy a pedagógiai program alapján a nevelés-oktatás módszereit megválassza (nem zaklatás, ha a tanár rossz osztályzatot, beírást, figyelmeztetőt ad a gyerekek stb.).

Az oktatás területén is előfordulhat, hogy az emberi méltóságot sértő magatartás – akár a társak, akár a pedagógusok részéről – **szexuális** jelleget ölt. A pedagógusnak a gyermek, tanuló felé irányuló szexuális közeledésével akkor is megvalósulhat a zaklatás, ha a szexuális közeledést maga a gyermek, tanuló is szorgalmazza, esetleg maga kezdeményezi. Nem ritka, hogy a diákok idOLOkat keresve „beleszeretnek” valamelyik tanárukba vagy tanárnőjükbe, és maguk lépnek fel kezdeményezőként. Természetesen ilyen esetben is a pedagógus feladata, hogy kapcsolatait a növendékeivel, tanítványaival a mindenkori szerephatárokon belül alakítsa. Tehát nem menti fel sem a tanárt, sem az intézményt a felelősség alól az, ha a gyerek vagy tanuló maga volt a kezdeményező. Megjegyezzük, hogy

az olyan esetekben, amikor egy tanár az Ebktv. szerint szexuális zaklatást valósít meg egy tanítványával szemben, jellemzően valamely Btk. szerinti tényállás is megvalósul, így ezen ügyeket a rendőrség vizsgálja ki.

A zaklatás megállapításához a negatív cselekedeteknek jellemzően ismétlődően és hosszabb időn keresztül kell folytatódniuk, de az Ebktv. alapján az sem kizárt, hogy akár egyetlen nagyobb horderejű incidens megalapozza a zaklatás megvalósulását.

Itt is hangsúlyozzuk azonban, hogy csak a védett tulajdonsággal összefüggő magatartások minősülhetnek diszkriminációnak. Az EBH csak olyan ügyeket vizsgál, ahol a panaszos valamely védett tulajdonságára hivatkozik és amelyekben a zaklató magatartás a zaklatást elszenvedő gyermek, tanuló valamely *védett tulajdonságával hozható összefüggésbe*. Az iskolai zaklatás kapcsán a hatóság joggyakorlatában legjellemzőbb védett tulajdonságok a nemzetiséghez való tartozás (cigány származás), a fogyatékoság, az egészségi állapot, a szexuális irányultság, de olyan eset is előfordulhat, amelyben a gyereket vallási meggyőződése, társadalmi származása vagy vagyoni helyzete miatt éri zaklatás az iskolában. Úgy is megvalósulhat zaklatás (diszkrimináció), hogy a gyermeket nem saját védett tulajdonsága miatt zaklatják, hanem valamely hozzá közel álló személy védett tulajdonsága, például a szülei politikai, vallási meggyőződése, szexuális irányultsága vagy fogyatékosága miatt. Ezekben az esetekben úgynevezett átsugárzó diszkriminációról beszélünk.

A diszkrimináció megvalósulásához zaklatás esetén sem szükséges, hogy a zaklatást elszenvedő gyermek vagy az előzőek szerint a hozzá közel álló személy valóban rendelkezzen az adott védett tulajdonsággal. Ahogyan arra már korábban is utaltunk, az is elegendő, ha azt csak feltételezik róla, például vélt szexuális irányultsága miatt érik a negatív megnyilvánulások.

A negatív környezet kialakulhat az osztályban, az iskolában, az osztálykiránduláson, vagy más, az osztály, az iskola által szervezett programon, táborban, bármilyen iskolai közösségben, vagy elektronikus zaklatással akár a virtuális térben is. Az iskolai zaklatás esetén sem szükséges a zaklatás megvalósulásához, hogy a zaklatást elszenvedő gyermek körül a negatív megnyilvánulások hatására kialakuljon a *megalázó, támadó, ellenséges környezet*. Elegendő, ha a zaklató megnyilvánulások a negatív környezet kialakulását célozzák.

2. Ki ellen folytathat vizsgálatot az EBH?

Az előző fejezetben már utaltunk arra, hogy az Ebktv. meghatározza, hogy kik kötelesek betartani az egyenlő bánásmód követelményét (kikre terjed ki a törvény személyi hatálya), ezáltal azt is, hogy a hatóság mely személyek, szervek ellen, és milyen jogviszony esetén folytathat vizsgálatot.

Az egyenlő bánásmód követelményét a közoktatási és a felsőoktatási intézmények minden jogviszonyukban kötelesek megtartani. Az egyenlő bánásmód követelménye a törvény értelmében az oktatás területén kiterjed minden olyan nevelésre, oktatásra, képzésre, amely államilag jóváhagyott vagy előírt követelmények alapján folyik, vagy amelynek megszervezéséhez az állam közvetlen normatív költségvetési támogatást nyújt, vagy köz-

vetve – így különösen közterhek elengedése, elszámolása vagy adójóváírás útján – hozzájárul. A törvény hatálya alá tartoznak tehát az óvodák, az állami, önkormányzati, egyházi és alapítványi fenntartású oktatási intézmények, OKJ-s képzések stb.

Az EBH a zaklató magatartást tanúsító személlyel szemben közvetlenül nem járhat el, mert a törvény hatálya a magánszemélyek egymás közti kapcsolataira, viszonyaira nem terjed ki. A nevelési-oktatási intézménnyel szemben folytatja le az eljárást, melyben megvizsgálja, hogy megvalósultak-e a zaklatás törvényi elemei és a zaklatás megvalósulásáért fennállt-e az intézmény felelőssége. Ez utóbbi esetben azt vizsgálja, hogy az oktatási intézmény (annak vezetője, pedagógusa) tudott-e a zaklatásról, intézkedett e megfelelően a zaklató magatartások megelőzése, elkerülése, felszámolása érdekében, kivizsgálta-e az ügyet, alkalmazott-e megfelelő szankciókat a zaklató magatartást tanúsító, az abban tevőlegesen vagy közömbösen részt vevő személyekkel szemben.

Olyan esetekben, amikor a zaklató magatartást valamely, a nevelési-oktatási intézménnyel kapcsolatba kerülő külső személy, szervezet valósítja meg, az eljárás megindítható közvetlenül a külső személy, szervezet ellen is, ha az Ebktv. hatálya alatt áll, és az adott jogviszonyban köteles megtartani az egyenlő bánásmód követelményét. Tehát, ha például az iskolaorvos, a védőnő tanúsít a tanulóval szemben zaklató magatartást, akkor ellenük (illetve az iskolaorvosi szolgáltatást nyújtó szervezet, gazdasági társaság ellen) is megindítható, illetve lefolytatható az eljárás, mert az egészségügyi ellátást nyújtó szolgáltatók a törvény hatálya alá tartoznak és minden jogviszonyukban kötelesek megtartani az egyenlő bánásmód követelményét. Ilyen esetekben gyakorlatilag a panaszos dönti el, hogy az oktatási intézmény, vagy az egészségügyi szolgáltató, esetleg mindkettő ellen kéri a vizsgálat lefolytatását. Előfordulhat, hogy például az iskolában takarítást végző betéti társaság alkalmazottja tanúsít a tanulóval szemben zaklató magatartást. A hatóság azonban nem járhat el a takarító céggel szemben, mert az nem áll olyan jogviszonyban a tanulóval, amelyre kiterjedne az Ebktv. hatálya, és amelyben köteles lenne betartani az egyenlő bánásmód követelményét. Az EBH ilyen esetben is az iskolát vonhatja eljárás alá és az iskola felelősségét vizsgálhatja. (Hangsúlyozni kell azonban, mindez nem jelenti azt, hogy a zaklató magatartást tanúsító személy, szervezet egyébként ne tartozna tetteiért büntetőjogi vagy polgári jogi felelősséggel.)

Az EBH nem személy szerint a zaklató magatartást tanúsító személyek (gyerekek, tanulók, pedagógusok stb.) ellen indítja meg és folytatja le a közigazgatási eljárást, hanem a nevelési-oktatási intézménnyel szemben.

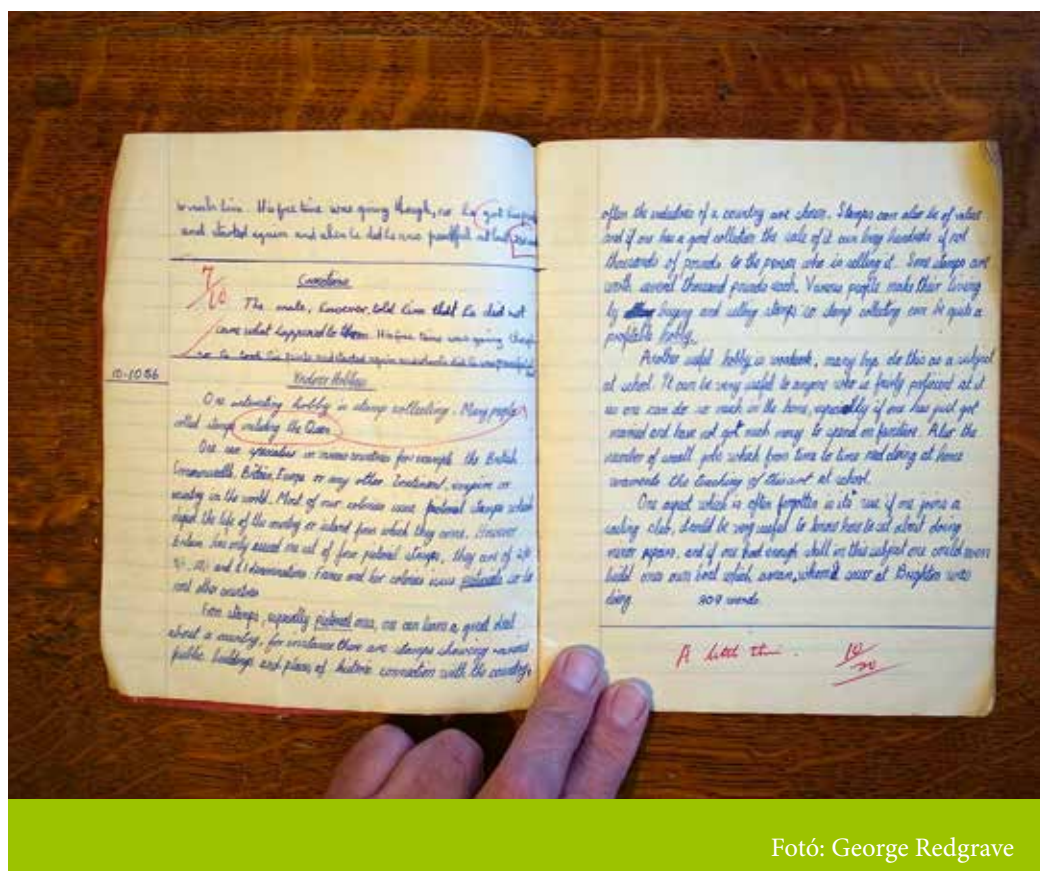
3. Meddig iskolai zaklatás az iskolai zaklatás?

Tekintettel arra, hogy az EBH csak az intézménnyel szemben tud eljárást lefolytatni, melyben az intézmény felelősségét vizsgálja, csak olyan esetek minősülhetnek zaklatásnak, amelyekért az iskola, illetve a nevelési-oktatási intézmény felelősséggel tartozik.

Nem vetődik fel az iskolai zaklatás lehetősége a gyermekek, diákok saját szervezésű vagy szülők által szervezett olyan programjain, amelyekre az iskolának nincs rálátása, ráhatása,

még akkor sem, ha egyébként osztálytársak, iskolatársak tanúsítanak valamely társukkal szemben zaklató típusú magatartást.

Az iskola főszabályként természetesen nem tehető felelőssé a diákok, tanárok iskolához nem kapcsolható, személyes jellegű viszonyaiban egymással szemben tanúsított magatartásáért. Ilyen esetekben az EBH-nak nincs hatásköre. Amennyiben azonban panaszt tesz a gyermek, a szülő, az intézményben például valamely tanár, osztálytárs vagy ezek csoportja részéről őt az iskolán kívül ért zaklató tevékenység miatt, felmerülhet az intézmény felelőssége is abban, hogy hogyan kezelte a panaszt, annak nyomán milyen intézkedéseket tett.

Fotó: George Redgrave

A hatóság (EBH) eljárása

1. Az eljárás megindítása

A hatóság eljárása az oktatási intézményekkel szemben jellemzően a zaklatást elszenvedő személy, illetve törvényes képviselőjének (szülő) *kérelmére* indul. Amennyiben a panaszos nevében képviselő jár el (pl. jogi képviselő, törvényes képviselőn kívüli személy, rokon, pedagógus), úgy a képviselő részére adott meghatalmazást is csatolni kell. A jogsérelmet szenvedett személy képviseletét elláthatja civil és érdekképviseleti szervezet is (civil szervezet: pl. alapítvány, egyesület), amelynek a meghatalmazáson túl az alapszabályát vagy alapító okiratát is be kell nyújtania. A hatóság oktatási intézmények esetén *hivatalból nem* indíthat eljárást. Civil és érdekképviseleti szervezet azonban jogosult a hatóság előtt ügyfélként (saját jogán) is eljárást indítani, ha az egyenlő bánásmód követelményének megsértése vagy annak közvetlen veszélye személyek pontosan meg nem határozható, nagyobb csoportját érinti. Ezekben az eljárásokban a civil szervezet tehát nem képviselő, hanem ügyfélként vesz részt és megilletik az ügyfél jogai. A szervezetnek ebben az esetben is csatolnia kell az alapszabályát vagy alapító okiratát, melyben a szervezet céljai, feladatai között szerepelnie kell az ügyben releváns védett tulajdonsággal rendelkezők jogvédelmének. Az adott nemzetiségek (Magyarország területén élő 13 nemzetiség) tekintetében ez a jog megilleti a kisebbségi önkormányzatokat is.

Az EBH előtt akkor indítható eljárás, ha a jogsértésről való tudomásszerzéstől számított egy év és a jogsértés bekövetkezésétől számított három év még nem telt el.

2. A kérelem tartalmi elemei

A kérelemnek (panasznak) tartalmaznia kell:

- a kérelmező nevét, lakóhelyét (tartalmazhat elektronikus címet, telefonszámot is)
- a bepanaszolt intézmény, szervezet megjelölését (lehetőleg pontos név, cím)
- az intézménnyel fennálló jogviszony valószínűsítése (bármilyen, a tanulói jogviszonyt igazoló iratmásolat pl. ellenőrző első lapja, iskolalátogatási bizonyítvány)
- a zaklató magatartás részletes ismertetése (mikor, hol, ki mit mondott, mit csinált, ki látta)
- annak megjelölése, hogy miért érte a sérelem, hátrány (utalás a védett tulajdonságra)
- védett tulajdonság valószínűsítése (lehetőség szerint valamilyen okirattal; nemzeti-séghez tartozás, szexuális irányultság, nemi identitás valószínűsítése esetén elegendő az érintett személy erről szóló nyilatkozata)

3. A kérelem formai követelményei és benyújtása

A kérelmet elő lehet terjeszteni írásban. Az írásbeli kérelmet – minden külön formai követelmény nélkül – eredeti aláírással ellátva személyesen a hatóságnál lehet benyújtani, vagy postán kell elküldeni.

A kérelmet a hatóság honlapján hozzáférhető panaszbejelentésre szolgáló nyomtatványon is elő lehet terjeszteni. A kitöltött nyomtatvány a hatóság honlapjáról elektronikus úton, ügyfélkapun keresztül is benyújtható. A kérelem szóban is előterjeszthető ügyfélfogadási időben; ilyen esetben a panaszbejelentésről a hatóság jegyzőkönyvet készít.

4. Az eljárás menete, jellemző bizonyítási eszközök

A hatóság köteles a döntéshozatalhoz szükséges tényállást tisztázni. Ha ehhez nem elegendők a rendelkezésre álló adatok, bizonyítási eljárást folytat le. Az ügyintézési határidő 75 nap, amely egy alkalommal, legfeljebb 21 nappal meghosszabbítható. (A Ket. 33. § (3) bekezdésében megjelölt időtartamok az ügyintézési határidőbe nem számítanak bele.) Fontos megemlíteni, hogy a panaszosnak a hatósági eljárás költségeit jellemzően – még a kérelem elutasítása esetén is – csak rosszhiszeműségének megállapítása esetén kell viselnie. Kiskorú személy érdekeinek veszélyeztetése esetén az eljárási határidő 45 nap.

Bár az eljárás menete minden ügyben eltérően alakul, az alábbiakban összefoglaljuk a főbb lépéseket, az eljárás leggyakoribb elemeit és a leggyakrabban használt bizonyítási eszközöket.

Amennyiben a beérkezett kérelem hiányos és nem, vagy csak részben tartalmazza a kérelem szükséges tartalmi elemeit, a hatóság végzésben hívja fel a kérelmezőt a hiányosságok pótlására. A **hiánypótlásra felhívó végzés** megfelelő indoklást tartalmaz, továbbá tájékoztatást az ügyfél számára az ügyére vonatkozó szabályokról, és útmutatást arra vonatkozóan, hogy a hiányokat hogyan tudja pótolni.

A hatóság a kérelem beérkezését követően – amennyiben az ügyben rendelkezik hatáskörrel – megindítja az eljárást, és arról – a kérelem egyidejű megküldésével – **értesíti a bepanaszolt intézményt**, szervet (eljárás alá vont intézményt), valamint az ügyre vonatkozó szabályok ismertetése mellett **felhívja, hogy érdemben nyilatkozzon** a kérelemben foglaltakra, illetve csatolja az ügy megítélése szempontjából releváns iratokat, jelöljön meg tanúkat, stb.

A hatóság a zaklatás miatt indult ügyekben rendszerint **tárgyalást tart**, amelyre megidézi a feleket (kérelmezőt/eljárás alá vont intézményt), illetve azok képviselőjét, esetleg tanúkat. Fontos megemlíteni, hogy nem feltétlenül a székhelyére idézi a feleket. A hatóság a székhelyén lakcímmel, tartózkodási hellyel nem rendelkező kérelmező esetén a tárgyalást azon települési önkormányzat polgármesteri hivatalának a székhelyén tartja, amelyen a kérelmező lakcímmel rendelkezik. A tárgyaláson a hatóság együttesen meghallgatja a feleket. Az ügyfelek a tárgyaláson nyilatkozhatnak, észrevételt tehetnek az elhangzottakra, kérdést intézhetnek egymáshoz, a meghallgatott tanúkhöz, bizonyítási

indítványt tehetnek, stb. A tárgyalás nyilvános, a nyilvánosság csak a törvényben meghatározott esetekben zárható ki.

Gyakori eleme az eljárásnak, hogy a hatóság – akár a tárgyaláson, akár a tárgyaláson kívül – **tanúként hallgat meg** olyan személyeket, akik tanúi voltak (látták, hallották) a zaklató magatartásnak. Mivel a hatóság az intézménnyel szemben folytatja az eljárást, tanúként hallgatja meg a zaklató magatartást tanúsító személyt, személyeket, illetve ha az eljárást nem a zaklatást elszenvedett személy, hanem civil szervezet indítja, akkor a zaklatást elszenvedett személyt, személyeket is.

A tanú indokolt kérelme esetén lehetőség van a természetes személyazonosító adatainak és lakcímének zárt kezelésére (**védett tanú**), ha valószínűsíti, hogy az eljárásban a közreműködése miatt súlyosan hátrányos következmény érheti. Ha a hatóság elrendelte a tanú adatainak zárt kezelését, akkor azokat az ügy iratai között elkülönítetten kell kezelni és biztosítani kell, hogy az eljárási cselekmények (például a felek iratbetekintési jogának gyakorlása) során se váljanak megismerhetővé. A védett tanút a hatóság tárgyaláson kívül hallgathatja meg.

A hatóság a kiskorú személyek meghallgatásakor különös körültekintéssel jár el. A cselekvőképtelen és a korlátozottan cselekvőképes tanú meghallgatását csak a tanú törvényes képviselőjének jelenlétében lehet lefolytatni. Ha a tanú és törvényes képviselője között érdekellentét van, a gyámhatóság jogosult gyakorolni a Ket. 53. § 4a)-4c) szerinti jogokat.

5. Különleges bizonyítási szabályok az eljárásban

Az egyenlő bánásmód megsértése miatt indított eljárásokban különleges bizonyítási szabályok érvényesülnek. A jogsérelmet szenvedett félnek (a kérelmezőnek) **valószínűsíté-
nie** kell, hogy hátrány érte és a jogsértéskor – ténylegesen, vagy a jogsértő feltételezése szerint – rendelkezett az Ebktv-ben meghatározott valamely védett tulajdonsággal.

A valószínűsítés a bizonyításnak egy **alacsonyabb fokát jelenti**. A hatóság mellett korábban működött *Tanácsadó Testület 384/4/2008. (III.28.) TT. számú állásfoglalásában* rögzítette, hogy a valószínűsítés olyan bizonyítás, amelyből az átlagember azt a következtetést vonja le, hogy objektív megítélés alapján a panaszos panaszja megalapozott. Az állásfoglalás tartalmazza, hogy az eljárás alá vont csupán akkor kötelezhető kimentési bizonyításra, ha a sérelmet szenvedett fél a valószínűsítési kötelezettségének sikeresen eleget tett. A zaklatásos ügyekben feltétlenül ismertetni kell a konkrét zaklató magatartást, és annak körülményeit (ki, mikor, hol mit mondott, mit csinált, ki volt még jelen, miben nyilvánult meg az ellenséges környezet). Tehát nem elegendő leírni azt például, hogy „rendszeresen az emberi méltóságot súlyosan sértő megjegyzéseket tettek, amelynek következtében ellenséges, megalázó környezet alakult ki velem szemben,” hanem a konkrét tényeket kell ismertetni.

Amennyiben a kérelmező eleget tett a valószínűsítési kötelezettségének, a másik félnek (az eljárás alá vontnak) kell **bizonyítania**, hogy a jogsérelmet szenvedett fél által **valószínűsített körülmények nem álltak fenn**, vagy **az egyenlő bánásmód követelményét megtartotta**, illetve az adott jogviszony tekintetében **nem volt köteles megtartani**.

6. Az eljárás befejezése

Érdemi döntés nélkül (végzéssel)

A hatóság érdemi döntése nélkül is befejeződhet az eljárás egy ügyben. Leggyakrabban erre akkor kerülhet sor, ha a kérelmező nem tesz eleget a hiánypótlási felhívásban foglaltaknak, vagy egyébként a hatóság felhívására nem tesz nyilatkozatot és ezzel megakadályozza a tényállás tisztázását. Másik jellemző ok, hogy a kérelmező meggondolja magát és visszavonja a kérelmét. A kérelem visszavonására gyakran azért kerül sor, mert az eljárás alá vont, illetve a zaklató felhagy a jogsértő magatartással, vagy megegyeznek egymással az eljárás keretein kívül. A hatóság ezekben az esetekben megszünteti végzéssel az eljárást.

Egyezséggel (egyezséget jóváhagyó határozattal)

Az Ebktv. kifejezetten a hatóság köteletségévé teszi, hogy döntéshozatal előtt megkísérelje egyezség létrehozását a felek között. Erre az eljárási elemre a hatóság az iskolai zaklatásos ügyekben különösen nagy hangsúlyt fektet. Előfordul, hogy a felek a hatóság közreműködésével már a tárgyaláson egyezséget kötnek, vagy jelzik az egyezségkötési hajlandóságukat, és az egyezség részletes kidolgozására a tárgyalást követően, esetleg egy későbbi tárgyaláson kerül sor.

A felek által megkötött egyezséget – amennyiben az megfelel a jogszabályoknak, nem sérti a közérdeket, mások jogát vagy jogos érdekét, kiterjed a teljesítési határidőre és az eljárási költség viselésére – a hatóság határozattal jóváhagyja, amely ellen nincs helye jogorvoslatnak, és amely alapján az egyezség végrehajtható. Fontos kiemelni, hogy az egyezség nem tartalmazhat döntést az egyenlő bánásmód érvényesülésének kérdésében (tehát nem tartalmazhatja például azt, hogy „az eljárás alá vont, mivel megsértette az egyenlő bánásmód követelményét, vállalja, hogy ...”). Az egyezségek tartalma különböző. Kevésbé súlyos esetekben előfordul, hogy a panaszosok megelégednek az intézményvezető vagy a zaklató magatartást tanúsító személy bocsánatkérésével, arra vonatkozó ígérettel, hogy felhagynak a bántó magatartással, a jövőben nagyobb figyelmet fordítanak az egyenlő bánásmód követelményének érvényesülésére. Megfelelő elégtétel lehet a panaszos számára a zaklató magatartást tanúsító személy vagy személyek felelősségre vonása, megbüntetése. Előfordul, hogy az intézmény egyezségben vállalja a hasonló esetek elkerülése érdekében valamilyen – esetleg szankciókat is kilátásba helyező – magatartás-kódex elfogadását, képzés szervezését az érintettek számára, esetleg iskolapszichológus bevonásával foglalkozások megtartását az adott problémakörhöz kapcsolódóan.

Érdemi döntéssel (határozattal)

A hatóság az ügyben – ha az eljárás nem szűnt meg, illetve a felek nem kötöttek egyezséget – érdemi döntést hoz. Amennyiben megállapította, hogy az eljárás alá vont intézmény a kérelmezővel szemben nem valósított meg az Ebktv. értelmében zaklatást, úgy a kérelmet *elutasító határozatot* hoz. Amennyiben pedig azt állapította meg, hogy megvalósult az Ebktv. szerint a zaklatás, úgy *jogsértést megállapító határozatot* hoz.

Jogsértés megállapítása esetén a hatóság az Ebktv-ben felsorolt következő szankciókat alkalmazhatja:

- a) elrendelheti a jogsértő állapot megszüntetését
- b) megtilthatja a jogsértő magatartás jövőbeni tanúsítását
- c) elrendelheti a jogsértést megállapító jogerős határozatának nyilvános közzétételét
- d) bírságot szabhat ki (ötvenezer forinttól hatmillió forintig terjedhet)
- e) külön törvényben meghatározott jogkövetkezményt alkalmazhat

7. Jogorvoslat a hatóság döntése ellen

A hatóság döntése ellen közigazgatási úton fellebbezésnek nincs helye, a hatóság döntését a Fővárosi Közigazgatási és Munkaügyi Bíróság vizsgálhatja felül közigazgatási per keretében.

Az eljárás költségei

Az Egyenlő Bánásmód Hatóság eljárása illetékmentes, és igazgatási szolgáltatási díja sincs. Az eljárás költségeit jellemzően a hatóság előlegezi meg (pl. szakértő kirendelése esetén). Az eljárás alá vont előlegezi meg az eljárásban a részvételével kapcsolatban felmerülő saját költségeit (pl. megjelenés a tárgyaláson, utazással kapcsolatos költségek). A kérelemnek megfelelő döntés esetén a hatóság az eljárás alá vontat kötelezi a költségek viselésére. Ugyanakkor a sérelmet szenvedett fél még a kérelem elutasítása esetén is csak akkor viseli az eljárási költségeket, ha a hatóság megállapította, hogy rosszhiszemű volt.

8. A jogérvényesítés egyéb lehetőségei, párhuzamos eljárás

A személyiségi jogok megsértése miatti igények *bíróság előtt* személyiségi jogi perben érvényesíthetők a Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény (Ptk.) alapján, így az egyenlő bánásmód joga is érvényesíthető személyiségi jogi perben. A bíróság a hatóságnál szélesebb körű jogorvoslatot tud nyújtani a jogsérelmet szenvedett személy számára. Akit személyiségi jogában megsértenek, sérelemdíjat követelhet a bíróság előtt az őt ért nem vagyoni sérelemért, továbbá aki személyiségi jogainak megsértéséből eredően kárt szenved el, a jogellenesen okozott károkért fennálló felelősség szabályai szerint követelheti a jogsértőtől a kár megtérítését. A hatóság anyagi jellegű kompenzációt nem tud biztosítani.

Amennyiben az egyenlő bánásmód követelményének megsértése miatt személyiségi jogi pert indítottak, a bíróság határozatának jogerőre emelkedését követően ugyanazon ügyben a hatóság előtt nem indítható eljárás. Amennyiben az egyenlő bánásmód követelményének megsértése miatt mind a bíróság, mind a hatóság előtt indult eljárás, a hatóság eljárhat, de az eljárását a bírósági ügy jogerős befejezéséig felfüggeszti, és az erről hozott végzést közli a bírósággal is. A bíróság az ügyben hozott jogerős határozatát a hatóságnak megküldi. A hatóság a bíróság határozatának kézhezvételét követően az abban megállapított tényállást alapul véve jár el.

Jogesetek az EBH gyakorlatából

A következőkben bemutatunk néhány – a témához kapcsolódó – jogesetet a hatóság gyakorlatából.

1. Autista fiú a masszórképzésen *(egyezség)*

Egy anya fordult azzal a panasszal a hatósághoz, hogy 20 éves autista fiát az iskolában – ahol OKJ-s gyógymasszőr képzésben vett részt – megszegényítették, megfélemlítették, zaklatták.

Az előzményekhez tartozott, hogy az iskola a fiú fogyatékoságára tekintettel, a tanulás elősegítése érdekében javasolta és lehetővé tette, hogy diktafonnal rögzítse az órák anyagát. A fiú minden órán részt vett és rögzítette az elhangzottakat. Csoporttársai gyakran hiányoztak az órákról. A tanév végi vizsgákhoz közeledve többen próbálták elkérni tőle a felvételeket. Az anya megkérdezte az iskolától, hogy hogyan járjanak el. Az iskola írásban válaszolt, hogy kizárólag a fiúnak tették lehetővé az órákon elhangzottak rögzítését és erről a tanárokat is tájékoztatták a tanév kezdetén. Kérték, hogy ne tegyék hozzáférhetővé senkinek sem a felvételeket. A fiú nem adta oda a felvételeket, ezért azonban a csoporttársai – bár tudtak a betegségről és arról, hogy miért készít hangfelvételt – rendszeresen zaklatták. Sértő, megalázó, megszegényítő, támadó és fenyegető kijelentéseket tettek a tanár jelenlétében, aki nem utasította rendre a csoporttársakat, sőt még erősítette is őket. A fiú – a betegségéből adódóan – képtelen volt védekezni a támadások ellen. Az anya a helyzet megoldása érdekében az iskolához fordult. A konfliktus ennek ellenére nem oldódott meg, ezért a fiú hamarosan másik intézményben folytatta tanulmányait.

A hatóság eljárás alá vonta az iskolát, amely nyilatkozatában előadta, hogy az érintett tanárnőt a történetek miatt írásbeli figyelmeztetésben részesítették. A hatóság tárgyalást tartott az ügyben és személyes megjelenésre idézte a fiút, valamint az intézmény igazgatóját. A fiú képviselőjében az édesanyja is jelen volt. A tárgyaláson az igazgató elismerte és sajnálatát fejezte ki azért, hogy a diáktársak megengedhetetlen hangnemben beszéltek, elfogadhatatlanul viselkedtek, s hogy ebben az intézmény tanára is közreműködött, és mert az intézménynek nem sikerült megfelelően megoldania a helyzetet. Fentiek miatt bocsánatot kért, egyúttal ígéretet tett arra, hogy a jövőben nagyobb körültekintéssel és empátiával jár el a hasonló esetekben, az egyenlő bánásmód követelményét minden esetben megtartja, és mindent megtesz azért, hogy az intézmény tanárai és diákjai egymással szemben ne tanúsítsanak emberi méltóságot sértő magatartást. A fiú a bocsánatkérést és az érintett tanárnő írásbeli figyelmeztetését megfelelő elégtételnek találta, és az ügyet ezzel lezártak tekintette. A hatósának az ügyben nem kellett érdemi döntést hoznia, mert a felek a fenti tartalommal egyezséget kötöttek, amit a hatóság határozatával jóváhagyott.

2. Epilepsziás fiú a szakiskolában *(egyezség)*

Kérelmező azért fordult panasszal a hatósághoz, mert az iskolában, ahol szakképzésben vett részt, epilepsziás betegsége miatt osztálytársai megszegényítették, zaklatták, és az iskola sem kezelte megfelelően a problémát.

Elmondása szerint néhányszor előfordult, hogy az iskolában, illetve szakmai gyakorlaton epilepsziás rohamot kapott, amit a jelen lévő pedagógus, illetve az iskola nem megfelelően kezelt és kommunikált a többi tanuló felé. Az osztálytársai ettől kezdve kiközösítették, senki nem ült mellé, nem szólt hozzá. A helyzet odáig fajult, hogy egy tanórán az egyik osztálytársa felállt, és azt mondta, hogy vagy ő iratkozzon ki az iskolából, vagy az egész osztály teszi meg ezt. A jelen lévő tanár pedig nem akadályozta meg a kijelentést, nem tiltakozott ellene, nem helytelenítette az osztály előtt. Az osztályfőnöke ugyan próbált segíteni, és többször figyelmeztette osztálytársait, hogy változtassanak magatartásukon, de az nem vezetett eredményre.

A hatóság eljárást indított a bepanaszolt intézménnyel szemben és az ügy tisztázása érdekében tárgyalást tartott. Személyes megjelenésre idézte a panaszost és az intézmény igazgatóját a tárgyalásra, amelyen a panaszos képviselőjében az édesapja is jelen volt. A tárgyaláson az igazgató kifejtette, hogy több tantestületi értekezlet témája volt a panaszos és az osztálytársak között kialakult helyzet, a panaszos osztályfőnöke is többször próbálta az osztályban kialakult konfliktust megoldani. Az osztályfőnök erőfeszítéseit kérelmező is elismerte.

A felek nyitottságot mutattak az egyezségkötésre. Az igazgató a megállapodásban megígérte, hogy a jövőben kiemelt figyelmet fordít a betegséggel, fogyatékossgal rendelkező tanulók beilleszkedésének elősegítésére. Kérelmező ezt megfelelő elégtételnek találta, és az ügyet lezártak tekintette. A hatóság az ügy érdemében nem döntött, az egyezséget határozatával jóváhagyta.

3. Szitokszó vagy vélt szexuális irányultság *(kérelem elutasítása)*

A panaszos képviselőjében édesapja fordult a hatósághoz, mert az iskolában az előző évben a 8. osztályba járó fiút vélt szexuális irányultsága miatt folyamatos zaklatás érte. Elmondása szerint a fiát az osztálytársai folyamatosan „buzították”, tolltartójára „buzi” felirat került, egyszer meg is verték. Bár személyesen beszélt az osztályfőnökkel és az igazgatóval is a fiú helyzetéről, a probléma kezeléséről nem intézkedtek megfelelően. A hatóság megindította az eljárást. Az iskola azzal védekezett, hogy a panaszos a szülei szerint is beilleszkedési zavarokkal küzdött, azért hozták át az iskolába. Az iskola szerint a panaszos gyakran maga is provokálta, zaklatta osztálytársait, több panasz érkezett az iskola vezetéséhez ez ügyben. Az osztály tagjai – kérelmezőt is beleértve – gyakran illették egymást a panaszban szereplőhöz hasonló trágár, mocskolódo kifejezésekkel, még tanár jelenlétében is. Az igazgató az osztályfőnök bevonásával megbeszéléseket folytatott az igazgatóhelyettesekkel, az osztállyal, a kérelmező édesapjával és kérelmezővel is a problémákról, az osztályfőnök pedig drámajátékok szervezésével próbálta az osztályban a konfliktusokat feloldani.

A hatóság feltárta az eljárásban, hogy a kérelmezővel konfliktusba kerülő diákok közül öt tanuló osztályfőnöki intőben, további két tanuló osztályfőnöki rovában részesült.

A hatóság az ügyben tárgyalást tartott. A feleken és képviselőiken kívül tanúként meghallgatta az osztályfőnököt és a nevelési igazgatóhelyettest, majd védett tanúként (a tanúk adatainak zárt kezelése mellett) tárgyaláson kívül több osztálytársat is.

Az osztályfőnök szerint kérelmező sértegetése valójában féltékenységre vezethető vissza. A kérelmező a tanév elején együtt járt egy lánnyal az osztályból. Szakításukat követően ez a lány kezdte kérelmező csúfolását, „buzizását”, melynek visszatérő eleme volt az, hogy kérelmező a párhuzamos osztályba járó lányok „kegyeit keresi”.

A tanúként meghallgatott osztálytársak elmondták, hogy nem tartották kérelmezőt homoszexuálisnak, ez valójában fel sem merült bennük. Akkor használták kérelmezőre (és más osztálytársakra is) a „buzi” kifejezést, amikor valami miatt haragudtak rá, jellemzően a „hülye”, „szemét” szavak szinonimájaként. Az osztályban valamennyien mintegy „kötőszóként” használták egymásra ezt a kifejezést és más trágár kifejezéseket is, függetlenül attól, hogy valójában hogyan vélekedtek egymás szexuális irányultságáról. Az egyik tanú kifejtette, most inkább a „csíra” szót használják ilyen esetekben.

Bár a kérelmezőre használt sértő kifejezések valódi jelentésüknél fogva köthetőek szexuális irányultsághoz, az adott tanulói közegben más jelentéstartalommal bírtak és a védett tulajdonságtól független szitokszóként funkcionáltak. Az osztálytársak valójában nem gondolták kérelmezőről, hogy homoszexuális. Az Ebktv. értelmében csak akkor valósul meg zaklatás, ha arra a sérelmet szenvedett fél valamely valós vagy vélt védett tulajdonsága miatt került sor. Ebben az esetben kérelmezőről nem gondolták, hogy homoszexuális. Kérelmezőnek tehát nem volt védett tulajdonsága, ezért nem történt diszkrimináció, az Ebktv. értelmében nem valósult meg zaklatás. A hatóság a kérelmet elutasította. Az ügyben bírósági felülvizsgálatra nem került sor.

4. Nem zaklatás a pedagógiai vélemény (kérelem elutasítása)

Egy anyuka azzal a panasszal fordult a hatósághoz, hogy tanulási és magatartási zavarral küzdő kisfiát, akit negyedik osztályban íratott át új iskola kislétszámú osztályába, zaklatás éri. A szülő – konkrét esetek ismertetése nélkül – általánosságban leírta, hogy az osztályfőnök kezdetektől fogva ellenséges volt gyermekével szemben, folyamatosan piszkálta, „lehülyézte”, és kinyilvánította, hogy nem a csoportba tartozik. A szülő szerint az osztályfőnöknek a gyermekről készített pedagógiai jellemzéséből világosan kiderül, hogy személyes ellenszenvet táplál a gyermekkel szemben, és szeretne tőle megszabadulni. (A szülő azt is panaszolta, hogy gyermeke nem kapta meg a szakértő által előírt fejlesztést az iskolában, jelen kiadványban azonban csak az úgy zaklatásos szegmensét ismertetjük.)

A hatóság elsődlegesen tájékoztatta a szülőt, hogy személy szerint az osztályfőnökkel szemben nem tud eljárni, csak az intézményt vonhatja eljárás alá. A szülő tudomásul vette a tájékoztatást és az intézménnyel szemben kérte az eljárás lefolytatását.

A szülő a gyermekkel szemben megnyilvánuló osztályfőnöki zaklató konkrét magatartásról késsőbb nem számolt be. Kiderült, hogy tulajdonképpen az osztályfőnöknek a gyermekről készített pedagógiai jellemzésében leírtakat találta bántónak és sértőnek, mert abban az szerepelt,

hogy a gyerek nagyon csúnyán beszél, verekszik, tetteit nem vállalja, legtöbbször letagadja, nem tűri, ha nem őt szólítják fel, kiabál, hangoskodik, sokszor hazudik, gonoszskodik stb.

A hatóság álláspontja szerint egy adott tanulóról alkotott pedagógiai szakmai vélemény nem lehet alkalmas a zaklatás törvényi tényállásának megvalósítására, még akkor sem, ha az szükségszerűen tartalmaz olyan negatív megállapításokat, amelyek az adott személyt, szülőt bántóan érintik. A hatóság a kérelmet elutasította.

5. „Cigányozás” a tanulószobán *(jogsértést megállapító határozat)*

Kérelmező panaszában előadta, hogy az iskola egyik pedagógusa a tanulószobai foglalkozás alkalmával a gyermek roma származására vonatkozó, sértő kijelentést tett. („Undorító hegyi cigányok. Mi ez a cigány viselkedés, neveletlen cigány kölykök.”) Érde mi védekezésében az iskola képviselőjében eljáró igazgató elismerte, hogy a megjegyzés elhangzott a tanárnő részéről. Előadta, hogy az esetet követően igyekezett a belátása szerint legmegfelelőbb módon rendezni a konfliktust, az igazgató és a tanárnő is többször bocsánatot kértek az édesanyától és a fiútól is.

Fotó: Leland Francisco

A felek részéről nyitottság mutatkozott az egyezségkötésre. Végül a kérelmező úgy nyilatkozott, hogy az iskola vezetését hibásnak tartja, mert a tanárnő negatív megnyilvánulásait nem kezelte a helyén, apró hibának tekintette azokat, és nem súlyos, emberi méltóságot sértő viselkedésnek, ezért nem elégszik meg egy bocsánatkéréssel. Az egyezség megkötésére nem került sor, a hatóság folytatta az eljárást.

Tekintettel arra, hogy az iskola a kérelmező gyermekének roma származásával összefüggésben tett sértő kijelentések elhangzását maga is elismerte, a hatóság megállapította, hogy a kérelmező gyermekével szemben megvalósult az Ebktv. szerinti zaklatás tényállása, amelyért az iskola felelősséggel tartozik. A hatóság határozatában megállapította, hogy az iskola a kérelmező gyermekével szemben, roma származásával összefüggésben megsértette az egyenlő bánásmód követelményét.

6. Jaj neked, ha jön a gárda! *(jogsértést megállapító határozat)*

Az ügyben akkor fordultak panasszal a hatósághoz egy önkormányzati fenntartású általános iskolával szemben, amikor a Magyar Gárda elnevezésű szervezet még legálisan működhetett. A kérelem szerint a települési iskola igazgatója a jórészt roma tanulókból álló osztályban a rendetlen gyermekeket a gárdával fenyegette, az egyik pedagógus pedig 3 roma tanulót

rossz magaviseletére reflektálva olyan kijelentést tett, hogy nem csodálja, ha irtják a cigányokat a magyar gárdisták.

Az iskolában tanuló, jórészt roma gyerekek körében a pedagógus és az igazgató kijelentése komoly félelmet keltett, különösen azért, mert a térségben az eseményt megelőző időszakban erős volt a gárda jelenléte.

A hatóság vizsgálata az ügyben arra irányult, hogy az eljárás alá vont iskola igazgatójának és pedagógusának a kijelentései alkalmasak voltak-e arra, hogy olyan légkört teremtsenek a roma származású tanulók körében, amely félelmet kelthet bennük, emberi méltóságukat sértheti és megalázásukra, megszegényítésükre alkalmas.

A hatóság a lefolytatott bizonyítási eljárás során megállapította a jogsértést. Határozatában kiemelte, hogy a Magyar Gárda felelőtlenségére nem megfelelő szövegkörnyezetben és a vele való fenyegetőzésre a pedagógusok részéről annak tudatában került sor, hogy az a roma származású tanulóknak félelmet kelt. Megállapítható volt az ügyben a zaklatás tényállása.

7. Roma fiú a szakmai gyakorlaton *(egyezség)*

Kérelmező törvényes képviselője útján fordult panasszal a hatósághoz, mert a tanulószövetség keretében gyakorlati képzésének helyt adó műhelyben az alkalmazottak és a műhelyt üzemeltető kft. tulajdonosa részéről folyamatos zaklatás érte őt roma származásával összefüggésben. Előadta, hogy egy napon a gyakorlati helyén azzal szembesült, hogy az arcképével – amelyet a facebook-oldaláról nyomtattak – kiplakátolták a kávéautomatát és a műhelyben két ablakot. A képeket roma származására utaló, sértő kifejezésekkel látták el. A kérelmező az atrocitások miatt saját kezdeményezésére másik tanműhelyben folytatta a képzést.

A kérelem alapján a hatóság a műhelyt üzemeltető kft-vel szemben indított eljárást. A cég képviseletére jogosult ügyvezető felhívás ellenére érdemi védekezést nem terjesztett elő. A tényállás feltárása céljából a hatóság tárgyalást tűzött ki, melyen a műhelyben dolgozó két munkavállalót tanúként hallgatta meg. A meghallgatás során nem derült ki a képeket kiragasztó és kommentáló személye, ugyanakkor világossá vált, hogy mind a műhelyvezető, mind a munkavállalók látták a képeket, azokat azonban napokig nem távolította el senki.

A tárgyalás előrehaladásával mindkét fél részéről hajlandóság mutatkozott egyezség megkötésére. Az egyezségben az eljárás alá vont elnézést kért a kérelmezőtől az őt ért sérelmek miatt. Kérelmező a bocsánatkérést elfogadta. Az eljárás alá vont emellett megerősítette, hogy a jövőben fokozott figyelmet fordít az egyenlő bánásmód követelményének tiszteletben tartására, és annak betartatására a műhelyben dolgozók részéről. Eljárás alá vont a megállapodásban vállalta, hogy szakoktatói irányítás mellett biztosítja kérelmező szakképzését a fényező műhelyben a megállapodásban foglalt időtartamban. Ez azért volt fontos, mert kérelmezőnek az új gyakorlati helyén nem volt lehetősége ilyen típusú munkákat végezni és az ahhoz szükséges szaktudást, gyakorlatot megszerezni. Az egyezségben vállaltak alapján azonban lehetősége nyílt tapasztalatszerzésre az általa preferált szakterületen a kötelező gyakorlati képzés keretein kívül.

A hatóság az egyezséget jóváhagyta.